

سرزمین فرهادان گمنام

بهاره بدری

اغلب قرآن مجید، چراغ روشنایی، رادیو، قاب عکس و دیوان حافظ، آنها را پر کرده است. در تراش قسمت‌های مختلف خانه‌ها مسائلی در نظر گرفته شده است. ارتفاع در ورودی از یک انسان با قد متوسط کوتاهتر است (البته این مسئله در معماری گذشته ما در اکثر مناطق ایران رایج بوده) و این شاید در این منطقه به این دلیل باشد که نفوذ هوای بیرون به داخل کمتر شود و یا شاید (به احتمال قوی) به این دلیل است که فرد وارد شونده سر فرود آورد و با خضوع وارد خانه شود.

بررسی سفال‌هایی که از این دشت گرد آمده نشان می‌دهد که آنجا تا زمان ایلخانیان مسکونی بوده است. روستای کندوان دارای دو مسجد و یک حمام و دو آسیاب است که از واحدهای فوق، مسجد قدیمی و حمام در دل صخره ایجاد شده اند.

کران مسجد قدیمی تقریباً در میانه روستا و در دهانه یکی از شیاری‌های بزرگ قرار گرفته است. کران مسجد یکی از بزرگترین کران‌ها را تشکیل داده و شامل سه اشکوب (طبقه) است. اشکوب اول آن انبار و اصطبل، اشکوب دوم مسجد و اشکوب سوم مسکونی است. در مقابل کران مسجد کرانی دیگر قرار دارد که در حال ویرانی است. این دو کران به وسیله یک پل چوبی به یک دیگر متصل می‌شوند. ورودی مسجد به وسیله همین پل به کوچه ارتباط دارد.

کنار این روستا در خط القعر و در کناره جنوبی رودخانه ای که از وسط دره عبور می‌کند چشمه آب گوارایی وجود دارد. آب این چشمه خاصیت درمانی دارد، از این رو آب معدنی کندوان بسیار معروف است. از آنجا که کندوان در منطقه سردسیر و کوهستانی واقع شده است تقریباً نه ماه از سال را بسیار سرد است و در زمستان پروتد آن به حد اعلا می‌رسد. این منطقه خاک حاصلخیزی دارد و محصولات کشاورزی در آن به خوبی به عمل می‌آید. دامداری نیز، در سطح پرورش گوسفند، از جمله کارهای مهم روستائیان است. کندوان در حال حاضر برای ثبت در فهرست آثار جهانی یونسکو مورد تحقیق و تفحص است که با پایان گرفتن اقدامات اولیه در نوبت ثبت قرار خواهد گرفت.

گویای آن است که ضمن به وجود آمدن این مجموعه، هوا یا گازهای موجود در داخل خمیره مخروط‌ها آزاد شده و حفره‌ها به وجود آمده‌اند. همچنین احتمال دارد که مواد سبک تری در داخل آنان وجود داشته که به تدریج در اثر عوامل طبیعی از بین رفته‌اند و جای آنها به صورت حفره‌های بزرگ خالی باقی مانده است.

نظریه دوم اما کمی متفاوت تر است. طبق این نظریه گدازه‌ها در طی قرون متمادی روی هم انباشته و به تدریج بر روی آنها پسته‌ها از سنگ توف با مقاومتهای مختلف ایجاد شده است. توده‌ها و گدازه‌های مذاب آتشفشانی به وسیله باد و بوران و برف و باران در طی هزاران سال متمادی شکل گرفته و به فرم کران در آمده است. به تدریج قسمت‌های کمتر سخت کرانها ریخته و قسمت‌های سخت‌تر باقی مانده و وضعیت کنونی را که بیشتر به معجزه طبیعی شباهت دارد ایجاد نموده است. باد و باران مفرط به خصوص در کرانهای ناحیه ورودی روستا بیشتر موثر بوده و صدمه زیادی به آنها وارد آورده است در صورتی که در شرق و انتهای روستا به خاطر وجود تپه‌های مرتفع کرانها بلندتر و سالم‌تر باقی مانده است.

در مورد دستیابی انسان به مخروط‌های کندوان و استفاده از این مخروط‌ها به عنوان مسکن نظر صاحب نظران جمله بر این است که؛ حدود ۸۰۰ سال قبل گروهی از جنگجویان از این مناطق عبور کرده‌اند. آنان با دیدن منطقه کندوان، آنرا به عنوان پایگاه برای خود انتخاب کرده‌اند چراکه از لحاظ سوق الجیشی موقعیت مطلوبی داشته است. بعدها همین جنگجویان، کندوان را به صورت دهکده‌ای در آورده‌اند.

فضای داخلی دربرگیرنده محل نشیمن، اتاق پذیرایی، اتاق خواب و محل صرف غذاست. تنها در قسمت انتهایی صخره معمولاً فضایی را مانند صندوق خانه تراش داده‌اند. در دیوارها طاقچه‌هایی کنده شده که

معماری صخره‌ای حاکی از صحنه‌های مبارزه و جدال انسان با طبیعت و در خدمت گرفتن صخره‌های طبیعت است. جدالی که در دو نقطه ایران به وضوح می‌توان آنها را دید. دو نقطه که نامهای کندوان و میمند به خود گرفته‌اند.

در ۵۰ کیلومتری جنوب تبریز و در دامنه قله مرتفع سه‌سند روستایی واقع شده است که جای پای تاریخ را بر پیشانی خود دارد. این روستا «کندوان» است. روستایی در دل خانه‌های صخره‌ای. برای رفتن به کندوان باید به «اسکو» در ۳۲ کیلومتری جنوب غربی تبریز رفت. در ۲۰ کیلومتری اسکو روستایی صخره‌ای دیده می‌شود که کندوان است.

فرم کالبدی این روستا از لحاظ معماری یکی از نادرترین شیوه‌هایی است که تاکنون به وسیله بشر به عنوان محل سکونت انتخاب شده است. وحدت کامل بین عوامل متشکله مجموعه بر قرار است و تناسب حفره‌هایی که به وسیله انسان کاویده و تراشیده شده‌اند. نور حفره‌ها است. از این رو حفره‌ها به قدر نیاز و کفایت تراشیده شده‌اند. نور حفره‌ها اغلب بسیار کم و راه‌های ارتباطی بین مخروط‌ها بسیار باریک است. با این همه اهالی به راحتی در آنها زندگی و رفت و آمد می‌کنند.

یکی از ویژگیهای معماری کندوان تنوع مصالح است، ضمن استفاده از صخره‌های بزرگ و حفره‌های میانشان مصالح گوناگونی از جمله کاهگل و چوب و سنگ نیز در کنار هم به کار گرفته شده است.

کرانه‌های مخروطی شکل و دوک مانند دامنه کوه‌های سه‌سند که یکی از بهترین مناظر طبیعی سرزمین ایران را به تصویر می‌آورد روستای کندوان و یا در اصطلاح محلی کندوجان را در دل خود جای داده است. در خصوص نحوه شکل‌گیری این کرانه‌ها دو نظریه وجود دارد. نظریه نخست این بوده که صخره‌های مخروطی شکل کندوان در مراحل اولیه زمین‌شناسی که پوسته زمین در حال سخت شدن بوده و در اثر جابجایی کوه‌ها، به صورت متبلور از محیط اطراف خود جدا شده و فرم گرفته‌اند. این مخروط‌ها بعداً در اثر ساییدگی به صورت فعلی - که کاملاً دارای سطوح صاف هستند - در آمده‌اند. حفره‌های طبیعی موجود در این مخروط‌ها

